

АНГЕЛОЛОГІЯ РОМАНУ МАРІЇ МАТІОС «БУКОВА ЗЕМЛЯ» (ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ)

Баранська Л. Б.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Статтю присвячено системному дослідженню специфіки функціонування символеми **ангел**, що репрезентує лексико-семантичну групу категорії «священного» в романі-панорамі Марії Матіос «Букова земля», домінуючою особливістю якого є доволі широкий хронотоп, що охоплює події тривалістю 225 років. Акцентовано, що сакральна лексика посідає вагоме місце в авторському мовомисленні, що серед лексем-домінантів конфесійного поля, окрім промовистих теонімів (Бог, Господь, Творець), вирізняється символема **ангел**, яка органічно вивершує наскрізну трансцендентну всюдиприсутність Творця й реалізується прецедентними семами «служіння, посередництво, заступництво». Проведено поглиблені лінгвостилістичні студії над сакральними образами ангелів, які творять неповторний текст-«тканину». Окреслено розмаїття зафіксованих найменувань ангела у релігійно-наукових, філософських, символічних працях. Доведено, що досліджувана символема утворює семантичну парадигму, яка складається з різних семантико-символічних компонентів, що набувають у художній канві твору таких значень: **Ангел** – посередник між Богом і людьми; приклад досконалого служіння Богові; дорога Світла до Всемогутнього Бога; Господній воїн, борець зі злими силами; охоронець людини, «провідник до домівки небесної»; символ святості та Божественної присутності; символ усіх безтілесних сил небесних. Простежено основні випадки образно-оказіонального переосмислення прецедентної символіки ангелів: контролери живих душ, двійники моїх (Бога) очей, пам'яті і мозку, довірені особи, свідки Його волі, слуги Господні тощо.

Зауважено, що в аналізованому тексті іспіровані Біблією образи Білого та Чорного ангелів зазнають часткового переосмислення та протиставлення, що призводить до зміщення традиційних функцій у досліджуваному дискурсі. Здійснено також спробу відрефлексувати взаємини, які склалися між конкретним художнім текстом та біблійним прототекстом.

Ключові слова: Господь, Творець, ангел, мовомислення, номен, сема, символ, символема, текст, сакральне, слово-образ, контекст, прозовий дискурс.

Baranska L. B. Angelology in Maria Matios' novel "Beech Land" (linguostylistic interpretation). The article is devoted to the systematic research of the specifics of the functioning of the symboleme angel, which represents the lexico-semantic group of the category "sacred" in the novel-panorama "Beech Land" by Maria Matios, the dominant peculiarity of which is quite a wide chronotope, that covers the events lasting 225 years. It is emphasized that sacred vocabulary occupies an important place in the author's linguistic thinking. Among the lexemes-dominants of the confessional field, except for impressive theonyms (God, Lord, Creator) the symboleme angel is distinguished, which organically accomplishes the pervasive transcendent omnipresence of the Creator and is realized by the precedent semes "service, mediation, protection". In-depth linguostylistic study of sacred images of angels, which create a unique text-"fabric", has been conducted. The variety of recorded names of angels in religious, philosophical and symbolic works is outlined. It has been proved that the studied symboleme forms a semantic paradigm, which consists of various semantically symbolic components that acquire the following meanings in the literary outline of the work: Angel is a mediator between God and people; an example of perfect service to God; the way of Light to Almighty God; Lord's warrior, a fighter against evil forces; a guardian of man, "a guide to the home of heaven"; a symbol of holiness and divine presence; a symbol of all disembodied celestial forces. The main cases of figurative-occasional reconsidering of the precedent symbolism of angels are traced: controllers of living souls, twins of my (God's) eyes, memory and brain, warrantees, witnesses of His will, servants of the Lord, etc.

*It is noted that in the analyzed text the images of the **White and Black Angels**, inspired by the Bible, undergo partial reconsideration and opposition, which leads to a shift of a traditional function in the studied discourse. An attempt has also been made to reflect on the relationship between a particular literary text and a biblical prototext.*

Key words: Lord, Creator, angel, linguistic thinking, nomen, sema, symbol, symboleme, text, sacred, word-image, context, prose discourse.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Мовотворчість Марії Матіос, відомої української письменниці, слугує блискучим взірцем сакральної світоречення й відповідної вербальної маніфестації. Ментально й світоглядно, попри впливи розхристаного й розгубленого постіндустріального суспільства, мисткиня залишається

людиною релігійною, зі стійким переконанням, «що, крім Творця, ні на небі, ні на землі немає інших конструкторів» [див. про це: 1, 14–15]. У більшості її проникливих дискурсів репрезентований багатолітній сакральний досвід, інспірований перманентним діалогом із Книгою книг і заломлений кризь ритуально-обрядову призму сокровенно-гуцульського

переживання світу. Її останній за час виходу роман «Букова земля», який сама ж авторка окреслила як панораму завдовжки у 225 років, в особливий спосіб долучає кожного до великого й драматичного діалогу автора з Біблією, що починається в якійсь позавимірній тональності на небесах і драматично уривається в закривавленому місиві підвалу десь на буремному українському Сході. Сакральність як мотив і як вербалізований досвід кризнить у тексті розлогоепічного полотна, на якому кривавими плямами проступають зигзаги людських дол, накреслені Творцем для своїх підопічних, риторично вивершуючись сакраментальним «Чи тоді нас не жаль, Всемогутній?», благальним «Спаси нас, Великий».

Чільне місце в системі художнього мовомислення Марії Матіос посідають символічні образи (радше – образи-символеми ангелів), позаяк вони, у візії людини релігійної, лучать небо із землею. Ангели – «ці Божі вогні, Божі подихи», прости, розумні, світлі (Н. Тембаль), у «саме горнило жаху й горя» (А. Грюн) вселяють надію і благовоління. У романі «Букова земля» образи ангелів постають як своєрідне ідейно-світоглядне вістря, на яке натягується сакральний «текст-тканина» з наскрізним протиставленням двох світів – сакрального й профанного, двох іпостасей людського буття, двох споконвіку загадкових і незбагнених вимірів людської душі, на просторах якої точаться перманентні трансцендентні битви, а сама вона (душа) не раз стає біблійним Армагедоном і Вавилоном. Господь – Творець, Бог видимого й невидимого світу (ментально-аксіологічний теоцентризм роману особливо наголошений) у розлогіх авторських рефлексіях найчастіше постає в оточенні двох Ангелів – Білого та Чорного. З ними Бог говорить про сенс життя, про людину і про народи, про мить-проминальність Його творінь і про незбагненну, нескінченну й недосяжну Вічність. Ангели ж як чисті духи одночасно належать двом світам – проминальному й безконечному – і вільно ширяють між ними. Саме Ангели отримують завдання знайти все про життєписи чотирьох буковинських родів (уважно й прискіпливо переглянути книгу їхнього життя). Ідеться про Берегівчуків, Васильків, Вівчарів і Вагнерів, хоча ніколи ще Він (Творець) не розглядав людей («у контексті їхніх взаємозв'язків і взаємовпливів, не аналізував із точки зору цікавості до них нашої Вічності») (42). Чому саме образи ангелів як наскрізна трансцендентна *всюдиприсутність* «великого Конструктора людського життя» формують сакральний концептуальний простір роману? Звісно, це один із виявів уже згадуваного органічного ментального геоцентризму мисткині, художнє слово якої зчаста постає як терпкий згусток «української ритуальної крові у світовій літургічній драмі жорстокого ХХ віку [7, 529].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сакрального в мовомисленні, різногранні вияви його в системі мови, рівно ж мовленні та художній практиці, за останні тридцять років достатньо повно й вичерпно відрефлексовано в українській лінгвістиці, передовсім лінгвокультурології. Як теоретично засадничі й концептуальні використовуємо монографії М. В. Скаб, Т. Вільчинської, П. Мацьківа,

А. Ковтун та ін. У розрізі нашої статті спорадично використовуємо розвідки, присвячені функціонуванню конфесійних лексем в художньому дискурсі, рівно ж різним формам побутування біблійних прототекстів у мовотворчості тих чи тих майстрів пера. Ідеться головню про інтерпретаційний досвід Н. Бабич, Т. Берест, Т. Ботвин, Ж. Колоїз, М. Стецик, Л. Явір-Лемець, І. Христенко, О. Ципердюк, О. Нестерчук. Проблему експлікації сакрального в художніх дискурсах Марії Матіос представлено в низці статей автора [1; 2; 3] та в студіях М. Стецик [9; 10; 11]. Оскільки об'єктом слугує ангельська номеносфера й символіка, то аналізуємо лексикографічні аспекти ангелології (словникові статті з богословських, філософських, релігієзнавчих, символічних та лінгвальних джерел) та особливості тлумачення образу чистих духів у власне релігієзнавчій та художній площині, головню спираємося на монографію І. Дмитрів «Дискурс християнської символіки: творчість українських католицьких письменників» [5] та на світоглядно-богословські розділи Н. Тембала [12] та Т. Важни [4].

Формулювання мети і завдань статті. Мета статті полягає в тому, щоб дослідити специфіку функціонування символами *ангел* у тексті роману М. Матіос «Букова земля» з окресленням прецедентності, кола асоціатів та випадків оказіональної трансформації (на рівні семантики) та змішень на осі сакральне / профанне, іспірованих авторськими та ритуально-ментальними інтенціями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо мислити глобальними богословськими та інтерпретаційними категоріями, у мовотворчості знаної української письменниці простежуємо своєрідну духовну еволюцію: наскрізна маріологія її прози (культ Діви Марії з актуалізацією засадничих мегаознак – материнства та заступництва) у романі «Букова земля» трансформується в ангелологію. На перший план виходять саме образи-символи ангелів. Святе Письмо визнає існування ангелів незаперечною очевидністю. Вони (ангели) не лише причетні до історії вибраного народу, а й до всього людства і згадуються в священній книзі християн приблизно триста сімдесят разів [див про це: 12, 72–73]. У Старому Завіті знайомство з ангелами відбувається у Книзі Буття, зокрема в розповіді про драбину ангела, остання має численні богословські та мистецькі інтерпретації, однак прецедентна ядерна сема 'посередництво' зберігається: саме ангели виконують основну роль посередників між Творцем і людиною. У пророка Ісаї зацентровано на такій знаковій місії ангелів, як безперестанне величання (славослов'я) Господа та наповнення усього сущого Його Славою і Хвалою. Григорій Богослов сутню ангельської істоти вважає оспівування Божої величі та споглядання Його одвічної слави [12, 171]. У Новому Завіті передовсім з'являється ангел Благовіщення, рівно ж ангели, які служили Христові після Його повернення з пустелі, та ангели-утішители в Гетсиманії. Символічними є й світлі ангели Христового Воскресіння [5, 101].

Вагомий сегмент ангелології становлять праці (учення і трактати) святих отців у їхніх візіях.

Залежно від безпосередньої близькості до Бога нараховується дев'ять ангельських чинів (дев'ять ієрархій). Найвичерпнішу характеристику ангельських чинів дав Діонісій Ареопагіт. Докладніше зупинимось на богословських, філософських, символізованих та власне лінгвальних визначеннях ангелів як репрезентантів концептосфери сакрального. У візії відомого філософа В. Соловйова, ангел як чистий дух вільно самовизначається щодо Бога, відразу ж визнає володіння Божественної Премудрості і стає немовби органічним та нероздільним членом Божества. Іманентні атрибути ангелів – всеціла любов до Бога, відданість Творцеві та добровільна участь у Божественній діяльності [8, 274]. У словнику А. Ланглуа зазначено «Ангел – це назва філософії, переклад давньоєврейського *mal'ak* (гр. *angelos*) – «вісник». Ангели є духами, призначеними служити вісниками Бога (Ланглуа, 25). У Малому теологічному словнику Джералда О'Колінза читаємо: «Ангели (з гр. «Ангели = висланці = посланці»). Духовні посланці Бога, визнані, хоча і в особливій формі, юдаїзмом, християнством, ісламом (О'Колінз, 11). Ангели – це створіння Божі, які мають розум і вільну волю, але не мають тіла. Вони – надприродні, а отже, позаземні, небесні істоти, яких Бог наділив силою, аби могли бути посередниками між Ним і людьми. Ще вони, безперечно, – найвище втілення доброти, лагідності й досконалості [4, 9].

У християнській, іудейській міфологіях ангели (янгели) – «вісники богів», «безтілесні істоти, призначення яких – служити єдиному богові, воюючи з його ворогами. Ангел (з гр. *angelos* – «вісник») – надприродна істота, посланець, вісник Бога; оберігає людей, є посередником між ними й небом; зображують зазвичай у вигляді юнака з крилами; у кожній людині є свій ангел-охоронець (Жайв., 13). Ангели – «служебні духи, що їх посилають на допомогу тим, які мають успадкувати спасіння». Ангели не піддаються нашому звичайному сприйняттю, вони створюють особливий таємничий світ. У Біблії їх існування ніколи не ставилося під сумнів, але вчення, що стосувалося їх, поступово розвивалося, а їх опис і уявлення про них утворилися при постійному зверненні до релігійної символіки (СББ, 10). Ангел – символ невидимих сил, що витайють між Джерелом життя і світом яви, реальністю; символ світла, доброго, духовного, того, що підноситься; символ вісника долі, Божої волі (СУМ, 16). Ангел – символ безтілесних духів, безсмертних за благодаттю Бога; творіння із нічого за Господню волю; служителів Першого Світла, Вищого Сіяння; розумних, безпристрасних вісників волі Творця; чистих, крилатих, невидимих істот-помічників Бога та людини; добрих і злих, охоронців і спокусників людини; відданих Богові та людині, що не полишають її протягом земного життя, у мить смерті та після неї; молитовників, заступників перед Богом; посередників між людьми та Отцем Небесним (ЕССКУ, 22).

За християнськими віруваннями, ангели – безтілесні надприродні істоти, духи, створені Богом. Ангел – покровитель бідних, скривджених, допомагає долати перешкоди на життєвому шляху людини. Біблійне слово-поняття *ангел* функціонує зі

значенням 'посланець, вісник Бога'. У загальновищій мові слово-образ *ангел* набуває семантичних прирощень 'захисник', 'заступник', 'посередник' – вони і є домінуючими експлікантами.

В інтерпретаційній практиці образи-символи ангелів дослідники намагаються представити лаконочно й концептуально, головню зосередивши увагу на генералізованій семантиці, ядерних значеннєвих компонентах та прецедентному потенціалі з обов'язковим урахуванням релігійної символіки. Отже, сакральний номен *ангел* формують ядерні та периферійні значеннєві компоненти: 'опіка', 'заступництво', 'посередництво', 'служіння', 'благородність', 'відданість', 'восхваляння', 'краса', 'спокій', 'тиша', 'енергія', 'сила', 'політ', 'безтілесність', 'чистий дух'.

У семантико-символічній структурі номена *ангел* з рецепцією прецедентного оніма корелюють такі складники:

1. **Ангел – посланець Божий, посередник між Богом і людьми, дорога Світла до Всемогутнього Бога:** *Білому Ангелові ясно видно густі зигзаги, накреслені Творцем для своїх земних підопічних, якими їх водили прикріплені до них ангели від самого народження і аж до смерті. Це були обов'язкові зигзаги людських долі – лінії Життя і Смерті (19); ...Пери ніж вписати нову людину з Округу Букової Землі у Книгу Життя і Смерті, що її народження ангели вважали дочасним, Він дасть їм дуже і дуже багато роботи (40); ...А сьогодні, на самому краєчку літа 1951 року, Творець і його ангели поки що мовчки споглядали периметри Округу, щойно обраного для генеральної інспекції, чи, може, лише для легкого нагадування слугам про грандіозний Божий замисел та важливість ангельської роботи (35).*

Ангели, на думку Н. Тембаля, «перетворюють провалля, що постало між Богом і людьми», на комунікаційний простір [12, 149]. Саме ангел робить простір Бога ближчим до нас: Творець і людина завжди перебувають у потребі перманентного взаємодіяння. Отже, у цих контекстах актуалізовано сему 'посланництво, посередництво'.

2. **Ангел – абсолютний взірець найдосконалішого служіння Богові:** *Ангели у Небесній царстві існували лише для неухильного виконання Божої волі – ніким іншим не казаної, не повторюваної двічі, безсумнівної і неопротестованої, але й угодлою не мотивованої; волі, що диктувала мовчазну – заступницьку – ангельську роботу безслівно і майже безслідно, проте так ясно і зрозуміло... (23); Для ангелів найбільш очікуваним моментом залишається хвилинка оголошення імені того, чие життя найближчими годинами скануватимуть і упорядкуватимуть **Божі Слуги** (40).*

Крізь призму Старого Завіту у мовосвідомості сформувався рецептивний стереотип ангелів як Божих Слуг, що безпосередньо (підтримують Божий престіл, прикривають крилами ковчег, охороняють доступ до Господніх володінь) та трансцендентно служать Творцеві. Саме ангели творять піднесену, урочисту хвалу Господеві, ангельська ж пісня – це краса, довершеність, логічність і повнота. У романі бачимо розгортання старозавітного концепту

служіння як безпосередньої готовності сповняти Божу волю – «безсумнівну й неопротестовану», тобто через посередництво сакрального оніма **ангел** увиразнюється базовий імператив Старого Завіту – закон. Ангели – це реалізатори Божого закону як основи буття людини.

3. **Ангел – Господній воїн, борець зі злими силами.** Зазначимо, що Марія Матіос у романі дещо інакше описує місце ангелів та всіх безтілесних сил небесних у Божому замислі. Кожен по-своєму, виходячи із власної сутності, допомагає (навіть Чорний Ангел) Творцеві і ламає людську логіку щодо їхньої однозначно регламентованої функції: *І все ж трапляються ситуації, коли обидва ангели, схиливши голови один до одного, з однаковим нетерпінням спостерігають за битвою людини між Добром і Злом, Життям і Смертю. А фактично – за битвою між силою Білого і Чорного ангелів...* (32); *Коли б хто поцікавився думкою Божого слуги про обшири, що ними безустанно ширяв Білий Ангел, контролюючи, страхуючи і караючи своїх підопічних, – він, не вагаючись, відповів би, що підконтрольна йому територія і контрольовані ним люди – цілком унікальні... Вони навіщось вибрані Божим промыслом. Привілейовані...* (20).

Традиційний вектор символізації «ангел – Господній воїн, борець проти зла», вербалізований прецедентними формулами «небесний воїн», «меч супроти ворогів», «поборник і переможець демонів», усе ж зазнає авторського переосмислення, позаяк виразно проступає ще один вагомий символічний штрих – святість боротьби за свою землю. Ангел, Божий слуга, завжди на боці Світла і Добра, якими і є змаги за свій рідний край.

4. **Ангел – символ Божественної присутності та високого, божественного, світлого.** У візії Марії Матіос, саме ангели стають основними посередниками між людиною і Творцем, коли Той являє людині свою справедливу волю, тобто актуалізується компонент «посередництво задля виявлення вищої справедливості і вищого сенсу буття». Почасти ангел – це своєрідний антипод духовного невігластва людини, її обмеженості й закритості від Божої (Божественної) всюдиприсутності: *Творець перевів погляд на підпорядкований двом ангелам Округ... Він довго дивився на землю, оповиту мерехтливим сонячним серпанком. – Ось наше щоденно переорюване поле, – замахнув білими рукавами тоги. – Ось мій улюблений полігон для випробування. Земля і люди. Люди і земля* (33); *Можливо, саме тому Ангел так охоче і спрагло вбирав очима увесь огром письмен, що мерехтіли тепер перед Творцем. Сьогодні Творець люб'язно допустив слугу до лише Йому відомого архіву, до унікальної колекції повних досьє на всі живі і мертві душі у Всесвіті, очевидно, усе ж на мить випустивши з виду, що в опікуваному Білим Ангелом Окрузі народилася Людина і пора їй малювати Долю* (21).

Ангел символізує також шлях, який має подолати людина, аби вийти за межі гордості, раціональності: *Людина слабка, – з прикритим розчаруванням і смутком думав Білий Ангел у хвилини, коли його підопічні без найменшого спротиву, сум'яття чи совісті піддавалися спокусі змиритися чи то з Божим гнівом, чи то з лінією Долі, а то й зі своїм лукавством чи авантюрою...* (20); *В безмежному просторі Творцевих володінь Білий Ангел був лише одним із незліченної армії слуг... І ніхто інший цієї миті не був допущений до святая святих – читання Небесної Книги Життя і Смерті земних людей, розшнурованої тепер задля однісінької душі, яка щойно прийшла у світ в далекому звідси куточку Землі...* (19). Ангел як добрий пастир завжди стереже душу людини, до останнього залишаючись із нею. Не випадково в колективній етносвідомості усталилася формула «ангел як страж людської душі».

Для номінації **ангелів** (Білого й Чорного) авторка використовує дещо незвичні образні замітники, які допомагають глибше переосмислити зв'язок внутрішнього світу сучасника, його духу із сакральним світом Священного тексту (*контролер живих душ, довірена особа, двійники моїх очей, пам'яті і мозку*): *Ця егоїстична, ба навіть чванькувата, думка навідувала контролера живих душ – Білого Ангела – і тоді, коли в часи земної смуту, розбрату, ворожнечі, бойні чи зрад він таки сумнівався у вибраності своїх підопічних, хоча сам смикав за ниті зигзагів їхньої Долі... Та він тільки слуга Творця. І беззастережно виконував винятково Його волю* (20); *І щоб дати раду цілому людству, навіть усемогутній Бог іноді потребує помічі. Тому в цій важкій роботі я опираюся на своїх довірених осіб – ангелів, на двійників моїх очей, пам'яті і мозку* (34).

Висновки та перспективи досліджень. У романі-панорамі Марії Матіос «Букова земля» органічний ментальний теоцентризм мовомислення доповнюється панорамною ангелологією, тобто частотним використанням символем **ангел** у її традиційних, інспірованих Біблією контекстах. Фіксуємо також непоодинокі випадки оказіонально-образної трансформації прецедентної сакральної лексики з повною або частковою імплікацією сакральної компоненти. Ангели постають **довіреними особами, виконавцями Творчевої волі, Слугами Божими, Свідками Його волі, символами Божественної присутності, двійниками моїх (Бога) очей, пам'яті і мозку, контролерами живих душ** тощо. Аналізовані номени в романі Марії Матіос, хоча й зазнають несподіваних, на перший погляд, модифікацій, але чітко зберігають свою сакральну праоснову. Заслужують на дослідницьку увагу й чимало сакральних понять: душа, серце, каяття, жертвність. Саме вони і стануть предметом наших майбутніх наукових студій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранська Л. Б. «Крім Творця, ні на небі, ні на землі немає інших конструкторів...»: концептуальний теонім Бог у романі Марії Матіос «Букова земля». *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2021. № 15. С. 14–19.

2. Баранська Л. Б. Лінгвостилістика знакових сакральних образів у творі Марії Матіос «Приватний щоденник. Майдан. Війна...». *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2016. Вип. 772. С. 66–70.
3. Баранська Л. Б. Кодифікація сакрального масиву прози Марії Матіос за поняттєвими полями. *Spheres of culture*. Lublin, 2018. Vol. XVII. С. 293–298.
4. Важни Т. Ангели : помічники Бога й друзі людини : молитви та роздумування. Львів : Свічадо, 2012. 128 с.
5. Дмитрів І. Дискурс християнської символіки : творчість українських католицьких письменників : монографія. Дрогобич : Посвіт, 2015. 264 с.
6. Мацьків П. В. Концептосфера Бог в українському мовному просторі : монографія. Дрогобич : Коло, 2007. 332 с.
7. Набитович І. Універсум sacrum у в художній прозі (від модернізму до постмодернізму) : монографія. Дрогобич-Люблін : Посвіт, 2008. 598 с.
8. Соловьєв В. Чтения о Богочеловечестве. Санкт-Петербург : Азбука, 2000. 384 с.
9. Стецик М. С. «Хресна дорога. П'ятнадцята стація» (поетія Майдану в сакральному вимірі). *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2016. Вип. 722. С. 91–98.
10. Стецик М. С. Сакральний вимір повісті Марії Матіос «Армагедон уже відбувся...» крізь призму стрижневих слів-концептів. *Парадигма Sakrum & profanum у літературі та культурі*. Дрогобич : Посвіт, 2012. С. 5–24.
11. Стецик М., Волощак І. «Побудь, мій Боже, отут зі мною» : художній дискурс війни крізь призму сакрального. *Дивослово*. 2019. № 1. С. 51–50.
12. Тембаль Н. Ангели – вісники світла / пер. Т. Різун. Львів : Свічадо, 2013. 208 с.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

- ВТССУМ** – Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2001. 1440 с.
- ЕССКУ** – Енциклопедичний словник символів культури України / за ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. Вид. 5-е. Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В. М., 2015. 912 с.
- ЕСУМ** – Етимологічний словник української мови : у 7 т. / укл. О. С. Мельничук. Київ : Наукова думка, 2012. Т. 1. С. 574–575.
- Жайв.** – Жайворонко В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
- Ланглуа** – Святе Письмо в європейській культурі : біблійний словник / пер. з фр. А. Ланглуа, А. Ле Муане, Ф. Спіс, М. Тібо, Р. Требушон, Д. Фуйу. Київ : Дух і літера, 2004. 320 с.
- СББ** – Словник біблійного богослов'я / за ред. Ксав'є Леон-Дюфура, Жана Люпласі, Августина Жоржа, П'єра Грело, Жана Гійє, Марка-Франсуа Лакана; пер. з фр. Вл. Софрона Мудрого. Вид. 2-е. Жовква : Місіонер, 2010. 992 с.
- СУМ** – Словник української мови в 11 томах / гол. ред. І. К. Білодід. Київ : Наукова думка, 1970. Т. 1. 799 с.
- Шевч.** – Шевченко В. М. Словник-довідник з релігієзнавства. Київ : Наукова думка, 2004. 560 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Матіос М. Букова Земля. Роман-панорама завдовжки у 225 років. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2019. 928 с.

REFERENCES

1. Baranska, L. B. (2021). «Krim Tvortsia, ni na nebi, ni na zemli nemaie inshykh konstruktoriv...»: kontseptualnyi teonim Boh u romani Marii Matios “Bukova zemlia” [“There are no other constructors in heaven or on earth apart from the Creator...”: the conceptual theonym God in Maria Mathios’s novel “The Beech land”]. *Naukovyi visnyk Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni I. Franka. Seriya : Filolohichni nauky (movoznavstvo)*, 15, 14–19 [in Ukrainian].
2. Baranska, L. B. (2016). Linhvostylistyka znakovykh sakralnykh obraziv u tvorі Marii Matios “Pryvatnyi shchodennyk. Maidan. Viina...” [Linguostylistics of iconic sacred images in the Maria Mathios’ work “Private diary. Maydan. War...”]. *Naukovyi visnyk Chernivets'koho universytetu*, 772, 66–70 [in Ukrainian].
3. Baranska, L. B. (2018). Kodyfikatsiia sakralnoho masyvu prozy Marii Matios za poniattievymy poliamy [Codification of the Sacred array of the prose of Maria Matios based on conceptual fields]. *Spheres of culture*. Lublin, 17, 293–298 [in Ukrainian].
4. Vazhny, T. (2012). Anhely: pomichnyky Boha y druzi liudyny [Angels: helpers of God and friends of man]: Molytvy ta rozdumuvannia. Lviv: Svichado [in Ukrainian].
5. Dmytriv, I. (2015). Dyskurs khrystyianskoi symvoliky: tvorchist ukrainskykh katolytskykh pysmennykiv [Discourse of Christian symbolism: creativity of Ukrainian Catholic writers]: monohrafiia. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
6. Matskiv, P. V. (2007). Kontseptosfera Boh v ukrainskomu movnomu prostori [Conceptosphere of God in Ukrainian language space]: monohrafiia. Drohobych: Kolo [in Ukrainian].
7. Nabytovych, I. (2008). Universum sacrumy v khudozhnii prozi (vid modernizmu do postmodernizmu) [Universum sacrum in der belletristic (von modernismus bis zum postmodernismus)]: monohrafiia. Drohobych; Liublin: Posvit [in Ukrainian].
8. Solovev, V. (2000). Chteniia o Bogochelovechestve [Readings about God-humanity]. Sankt-Peterburg: Azbukha [in Russian].
9. Stetsyk, M. S. (2016). “Khresna doroha. Piatnadsiatata stasiia” (poeziia Maidanu v sakralnomu vymiri) [“The Way of the Cross. The fifteenth station” (Maidan’s poetry in the sacred dimension)]. *Naukovyi visnyk Chernivets'koho universytetu*, 722, 91–98 [in Ukrainian].
10. Stetsyk, M. S. (2012). Sakralnyi vymir povisti Marii Matios “Armahedon uzhe vidbuvsia...” kriz pryizmu stryzhnevnykh sliv-kontseptiv [The sacred space of the story by Maria Mathios “Armageddon has already taken place...” through the prism of word-concepts]. *Paradyhma Sakrum & profanum u literaturi ta kulturi*. Drohobych: Posvit, 5–24 [in Ukrainian].

11. Stetsyk, M., Voloshchak, I. (2019). "Pobud, mii Bozhe, otut zi mnoiu": (khudozhnii dyskurs viiny kriz pryzmu sakralnoho [Stay, my God, here with me: Artistic discourse of war through the lens of the sacral]. *Dyvoslovo*, 1, 51–50 [in Ukrainian].
12. Tembal, N. (2013). Anhely – visnyky svitla [Angels are messengers of light]. Lviv : Svichado [in Ukrainian].

DICTIONARIES

ВТССУМ – Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] / ukhad. i holov. red. V. Busel. Kyiv; Irpin: Perun, 2001 [in Ukrainian].

ЕССКУ – Entsyklopedychnyi slovnyk symboliv kultury Ukrainy [The Encyclopedia of symbols of Ukraine] / za red. V. P. Kotsura, O. I. Potapenko, V. V. Kuibidy. Korsun-Shevchenkivskyy: FOP Havryshenko V. M., 2015 [in Ukrainian].

ЕСУМ – Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy [Etymological dictionary of Ukrainian language]: u 7 t. / ukl. O. S. Melnychuk. Kyiv: Naukova dumka, 2012, 1, 574–575 [in Ukrainian].

Жайв. – Zhaivoronok V. V. (2006). Znaky ukrainskoi etnokultury [Signs of Ukrainian ethnoculture]: slovnyk-dovidnyk. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].

Ланглюа – Sviate Pysmo v yevropeiskii kulturi: bibliiniyi slovnyk / per. z fr. A. Lanhlua, A. Le Muane, F. Spis, M. Tibo, R. Trebiushon, D. Fuiu. Kyiv: Dukh i litera, 2004 [in Ukrainian].

СББ – Slovnyk bibliinoho bohoslov'ia [Dictionary of Biblical Theology] /za red. Ksav'ie Leon-Diufura, Zhana Liuplasi, Avhustyna Zhorzha, P'iera Hrelo, Zhana Hiiie, Marka-Fransua Lakana; per. z fr. Sofrona Mudroho. Vyd. 2. Zhovkva: Misioner, 2010 [in Ukrainian].

СУМ – Bilodid, I. K. (1970). Slovnyk ukrainskoi movy [The Ukrainian language dictionary]: v 11 tt. Kyiv: Naukova dumka, 1 [in Ukrainian].

Шевч. – Shevchenko, V. M. (2004). Slovnyk-dovidnyk z relihiieznavstva [Dictionary-reference book on religious studies]. Kyiv : Naukova dumka [in Ukrainian].

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

Matios, M. (2019). Bukova Zemlia [The Beech land]. Roman-panorama zavdovzhky u 225 rokiv. Kyiv: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA [in Ukrainian].